

Cəbrayıl şəhərinin inzibati ərazi bölgüsünün tarixi

4 oktyabr 2020-ci ildə, 27 ildən sonra Cəbrayıl şəhəri Azərbaycan Ordusu tərəfindən erməni işğalından azad edilmişdir. Bu, 27 sentyabr 2020-ci ildə başlamış ikinci Qarabağ müharibəsi zamanı Azərbaycanın azad etdiyi ilk şəhərdir. Qarabag.com Cəbrayıl şəhərinin inzibati-ərazi bölgüsünün tarixi haqqında Qarabağ xanlığından indiki zamana qədər material hazırlamışdır.

Cəbrayıl rayonunun inzibati mərkəzi Cəbrayıl şəhəri (əvvəllər Cəbrayıllı bağları, köçəri Cəbrayıllılar, Cəbrayıllu kəndi, Cəbrayıl kəndi və yolu) Azərbaycanın cənub-qərb hissəsində, Araz çayının sol sahilində yerləşir.

[\[Mirzə Camal Cavanşir Qarabağskiy. Karabağın Tarixi. 1959, səh 93\]](#)

[\[1823-cü ildə Gürcüstanda baş idarəçi Yermolovun əmri ilə həqiqi dövlət müşaviri Mogilevski və polkovnik Yermolov 2-ci tərəfindən tərtib edilmiş Qarabağ əyalətinin təsviri . Tiflis, 1866., səh 273\]](#)

[\[1856-cı il üçün Qafqaz təqvimi . Tiflis, 1855. Üçüncü bölmə., səh 412\]](#)

[\[1889 – cu il üçün Qafqaz təqvimi. Tiflis, 1888. Üçüncü bölmə., səh. 166\]](#)

[\[1917-ci il üçün Qafqaz təqvimi. Tiflis, 1916., səh 139\]](#)

[\[Azərbaycanın yaşayış yerlərinin siyahısı. Narkomprodun nəşri. Kənd təsərrüfatı siyahıyaalmalarının materialları üzrə 1917 və 1921-ci illər Bakı, 1922, səh 25\]](#)

Cəbrayılın adı Azərbaycan tarixçisi Mirzə Camal Qarabağinin (1773-1853) “Qarabağ tarixi” kitabında “Cəbrayıllı bağları” (Cəbrayıl bağları) kimi çəkilir.

[\[Mirzə Camal Cavanşir Qarabağskiy. Karabağın Tarixi. 1959, səh 93\]](#)

1823-cü ildə Cəbrayıl köçəri Cəbrayıllılar kimi göstərilir. 1836-da tatar (türk) Cibrali tayfası kimi adı çəkilir.

[\[1823-cü ildə Gürcüstanda baş idarəçi Yermolovun əmri ilə həqiqi dövlət müşaviri Mogilevski və polkovnik Yermolov 2-ci tərəfindən tərtib edilmiş Qarabağ əyalətinin təsviri . Tiflis, 1866., səh 273\]](#)

[\[Rusiyanın Qafqazdakı, statistik, etnoqrafik, topoqrafik və maliyyə münasibətlərində](#)

[mülklərinin nəzərdən keçirilməsi. Hissə III. Sankt Peterburq, 1836., səh 275\]](#)

[\[Abbasqulu ağa Bakıxanov. Gülüstan-i İram.1991, səh 95\]](#)

1813-cü ildə Gülüstan sülh müqaviləsi ilə Qarabağ xanlığı (Cəbrayıl da daxil olmaqla) Rusiya İmperiyasının tərkibinə daxil oldu.

1885-ci ildə Qarabağ əyaləti və Cəbrayıl Rusiya imperiyasının Zaqafqaziyasının müsəlman əyalətlərinin tərkibinə daxil edildi.

[\[E. Veydenbaum Qafqaz üzrə Bələdçi. Tiflis, 1888., səh. 146\]](#)

[\[O. Yevetski. Zaqafqaziya diyarının statistik təsviri. Sankt-Peterburq, 1835., səh 24\]](#)

1836-cı ildə Cəbrayıl Qarabağ vilayətinin eyni adlı minbaşılığının tərkibinə daxil idi.

[\[Qafqazın o tərəfində Rus mülklərinin icmalı. Hissə 3. Sankt Peterburq, 1836., səh. 255-262\]](#)

1840-cı ildə Qarabağ əyaləti (Cəbrayıl da daxil olmaqla) yeni yaradılan Kaspı vilayətinə daxil edildi. Qarabağ vilayətinin adı dəyişdirilərək Qarabağ qəzası adlandırıldı.

[\[1871-ci il üçün Qafqaz təqvimi . Tiflis, 1870. İkinci bölmə. Bakı quberniyasının tarixi icmalı., səh. 44-45\]](#)

1846-cı ildə Cəbrayıl da özündə daxil edən Qarabağ qəzasının adı dəyişdirilərək Şuşa qəzası adlandırıldı.

[\[1868 – ci il üçün Qafqaz təqvimi. Tiflis, 1868. Üçüncü bölmə Qafqaz və Zaqafqaziya diyarının mülki idarələrinin tarixi icmalı., səh 398\]](#)

1852-1855-ci illərdə, Cəbrayıl kəndi Şuşa qəzasının Varand sahəsinin tərkibinə daxil idi.

[\[1852-ci il üçün Qafqaz təqvimi. Tiflis, 1851. Üçüncü bölmə., səh 52\]](#)

[\[1856-cı il üçün Qafqaz təqvimi. Tiflis, 1855-ci il. Üçüncü bölmə., səh 412\]](#)

1868-ci ildə Şuşa qəzası və Cəbrayıl Yelizavetpol quberniyasının tərkibinə daxil edildi.

1873-cü ildə Şuşa qəzasından mərkəzi Cəbrayıl kəndində olmaqla Cəbrayıl qəzası ayrıldı.

[\[A. Ş.Milman XIX-XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanın siyasi quruluşu. \(İnzibati aparat və](#)

[məhkəmə, müstəmləkəçiliyin idarəetmə formaları və metodları\). 1966., səh 157\]](#)

[\[1889-cu il üçün Qafqaz təqvimi. Tiflis,1888., səh 166\]](#)

1905-ci ildə Cəbrayıl qəzasının inzibati mərkəzi Cəbrayıl kəndindən Qarabulaq kəndinə (indiki Füzuli şəhəri) köçürülmüş, Qarabulaq kəndi Karyagino, Cəbrayıl qəzası isə Karyaginski qəzası adlandırılmışdır. Nəticə etibarilə, Cəbrayıl, qəzanın inzibati mərkəzi statusunu itirdi.

[\[1906-cı il üçün Qafqaz təqvimi . Tiflis, 1906. Birinci bölmə., səh 238\]](#)

[\[1907-ci il üçün Qafqaz təqvimi. Tiflis, 1906., səh 236\]](#)

Azərbaycan Demokratik Respublikası (1918-1920) illərində kənd, Gəncə quberniyasının Cəbrayıl qəzasının tərkibinə daxil idi.

[\[“Azərbaycan Demokratik Respublikası \(1918-1920\) 1998-ci il qanunvericilik aktları \(sənəd və materiallar\)// Şuşa, Zəngəzur, Cavanşir və Cəbrayıl qəzalarında xalq məktəblərinin inspektor vəzifəsinin təsis edilməsi haqqında qanun. No 111., səh, 157\]](#)

1919-1920-ci illərdə Cəbrayıl kəndi Qarabağ general-qubernatorluğunun tərkibinə daxil edildi.

[\[Azərbaycan Demokratik Respublikası \(1918-1920\) 1998-ci il qanunvericilik aktları \(sənədlər toplusu\), // səh 389\]](#)

1923-cü ildə Cəbrayıl yenidən Cəbrayıl qəzasının inzibati mərkəzi idi.

[\[S.S.R.İ-nin inzibati bölmələri, 15 may 1923-cü il. məlumatına görə, 1923, səhifə, 21; 28\]](#)

1926-cı ildə Cəbrayıl yenidən qəzanın inzibati mərkəzi statusunu itirdi.

[\[1 yanvar 1926-cı il üçün SSR İttifaqının ərazi və inzibati bölgüsü, 1926-cı il, səh. 190\]](#)

1929-cu ildə Cəbrayıl qəzasının ləğv edilməsindən sonra, 8 avqust 1930-cu ildə mərkəzi Cəbrayıl kəndində olmaqla Cəbrayıl rayonunun əsası qoyuldu.

[\[Azərbaycan Sovet Ensiklopediyası. X cild. 1987-ci il., səh. 406\]](#)

[\[Azərbaycan SSR: inzibati ərazi bölgüsü: 1 yanvar 1977-ci il tarixinə. 1979, səh. 6\]](#)

1950-cı ildə Cəbrayıl şəhər tipli qəsəbə statusu almışdır.

[\[SSRİ: 1 yanvar 1980-cu ilə ittifaq respublikaların inzibati ərazi bölgüsü. 1980, səh. 446\]](#)

4 yanvar 1963-cü ildə Cəbrayıl rayonu ləğv edildi, Cəbrayıl isə Füzuli rayonunun tərkibinə daxil oldu.

[\[Azərbaycan SSR: 1 yanvar 1977-ci il tarixinə İnzibati ərazi bölgüsü. 1979, səh. 6\]](#)

[\[Azərbaycan SSR İnzibati-ərazi bölgüsü.1964-cü il səh. 13\]](#)

17 iyun 1964 -cü ildə Cəbrayıl yenidən bərpa edilmiş Cəbrayıl bölgəsinin mərkəzi oldu.

[\[SSRİ: müttəfiq respublikaların inzibati ərazi bölgüsü 1965-ci ilin yanvar ayına qədər., səh 695\]](#)

1980-ci ildə Cəbrayıl şəhər statusunu aldı.

[\[SSRİ: müttəfiq respublikaların inzibati ərazi bölgüsü 1 yanvar 1983-cü ilə. 1983, səh 458\]](#)

1991-ci ildə Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra Cəbrayıl rayonu Cəbrayıl şəhərinin mərkəzi ilə inzibati-ərazi statusunu qoruyub saxlamışdır.

1993-cü ilin avqustunda Cəbrayıl rayonu erməni silahlı birləşmələri

tərəfindən tamamilə işğal edilmişdir.

[\[“Rossiyskaya qazeta”, 21 avqust 1993, səh. 6, 206\]](#)

[\[“Moskovskiye novosti” qəzeti, 19 sentyabr 1993, 38 saylı buraxılış \(684\) səh. 4\]](#)